

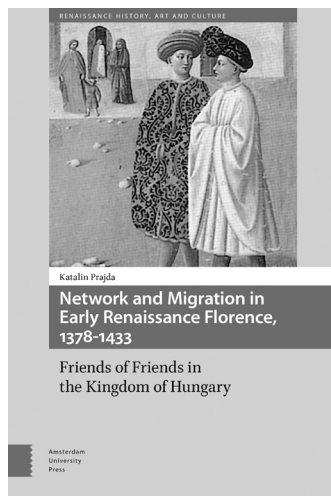
Katalin Prajda: Network and Migration in Early Renaissance Florence, 1378–1433. Friends of Friends in the Kingdom of Hungary. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2018. 260.

Prajda Katalin 2018-ban megjelent kötetében a Magyarországon Ozorai Pipo néven ismertté vált Filippo Scolari, Luxemburgi Zsigmond országbárája rokonainak és barátainak hálózatát mutatja be, nagyrészt a Firenzei Állami Levéltárban (a könyvben bemutatott eredmények a szerző 2004 és 2017 közötti kutatómunkájának gyümölcsei), kisebb részben a Magyar Nemzeti Levéltárban, az MTA Kézirattárában, a Velencei Állami Levéltárban, a Vatikáni Titkos Levéltárban és más kisebb őrzőhelyeken végzett kutatásai alapján.

A kötet a bevezetőt követően öt fejezetből és a téma megértéséhez nélkülözhetetlen leszarmazási táblákat tartalmazó függelékből áll. Ezen a struktúrán belül is kirajzolódik két jól elkülöníthető rész. A bevezető, az első és a második fejezet ugyanis olyan élesen elkülönül a többtől, hogy gyakorlatilag egy hosszú bevezetesként is értelmezhető, míg a harmadik, a negyedik és az ötödik fejezet témáját tekintve egységes, az új fejezetcímek a könnyebb áttekintést szolgálják.

Fontosnak tartom leszögezni, hogy noha Prajda jelen munkája elsődlegesen Filippo Scolari és családja kapcsolataival foglalkozik, az egész kötet alapja a hálózatok kutatás mint nézőpont és mint módszertan. A szerző a bevezetőben bemutatja a reneszánsz kori Firenze hálózatának kutatásával kapcsolatos historiográfiai hátteret, és kiemeli, hogy műve Peter Burke elitkutatásához hasonlóan propozográfiai jellegű, mivel a családtörténet tartalmaz olyan elemeket is, mint a származás, a politikai szerepvállalás stb. Ezt követően – szintén Burke alapján – vezeti be a centrum és periféria fogalmát, majd ezt vetíti rá a korabeli Magyarországra és Firenzére.

Az első fejezetben Prajda röviden ismerteti Firenze 1382 és 1434 közötti politikai berendezkedését, közigazgatását és adórendszerét, amikor a céhek nemcsak közvetve, hanem közvetlenül is jelentős szerepet játszottak a város irányításában, majd a kört fokozatosan tágítva mutatja be először a korban Európában élő firenzeieket, végül pedig a magyarországiakat. Ez a rész azért is fontos, mert a magyar történelemben esetlegesen kevésbé jártas olvasó ezen a ponton tudja „felvenni a fonalat”, a magyar kutató számára pedig a későbbiekben következő családtörténeti összefoglalók relevanciáját az itt leírtak bizonyítják. A szülővárosukból elvándorolt firenzeiekről tudjuk, hogy több helyen, így Avignonban, Bruges-ben, Velencében

és Bolognában saját konzulátust hoztak létre, és a toszkán kereskedők jelen voltak Magyarország mellett Angliában, Kasztíliaiban, Aragóniában és Lengyelországban is, akik nem mellesleg gyakran töltöttek be üzleti útjaik során követi szerepet is. Magyarországra vagy Bécsen, vagy pedig tengeren, Zengg felől érkeztek, és annak ellenére sikerült kiépíteniük egy európai szinten jelentős hálózatot, hogy maga Firenze nem volt kereskedelmi központ. Mindamellett az olasz bevándorlók jelenléte Magyarországon nem volt új jelenség, a forrásokban már a 13. század elejéről is találunk erre példát, a firenzei jelenlét pedig a 15. század első évtizedeiben akkora volt, hogy legalább tizenkét onnan származó kereskedelmi társaságot ismerünk. A fejezetet a korabeli firenzei–magyar kapcsolatok historiográfiájának áttekintése zárja.

A második fejezet a hálózat középpontjában álló Scolari-családot mutatja be, és miután ismertette korai történetét, kitérve itt a politikai nézetekre és szerepvállalásra is (kezdetben ghibellin, majd guelf), hat családtagot emel ki. Az első közülük természetesen a kereskedőből magyar báróvá váló Pippo di Stefano Scolari (Lo Spano) (1368/69–1426), aki tizenkét éves korában érkezett Magyarországra Luca del Pecchia kísérelőjeként. A gyermeket Kanizsai János egri püspök, későbbi esztergomi érsek vette szolgálatába, és tette simontornyai várnagyává; innen indult fényes karrierje. 1399-től körmöcbányai urburaispán, később a királyi sókamarák ispánja. Pályafutását továbbá az is előrelendítette, hogy ő segített kiszabadítani Zsigmondot az ellene összeesküvő nemesek fogságából. 1404-től volt temesi ispán, majd elkísérte a magyar királyt a konstanzi zsinatra. Ozorai András leányával, Borbálával kötött házasságot, így a magyar nemességhez immár családi kapcsolatok is kötődtek. 1416-ban kapott engedélyt a királytól az ozorai vár felépítésére.

Családtagjai közül a vele együtt Magyarországra érkező testvére, Matteo a legfontosabb, minthogy a két fivér közti „munkamegosztás” mindkét felet előnyös helyzetbe juttatta. Pippóval ellentétben Matteo visszatért Firenzébe, ahol feleségül vette a szintén kereskedőcsaládból származó Piera di Cantellino Infangatit, és ő továbbra is kereskedett, így fordulhatott elő az, hogy a Scolari-család üzletileg egyszerre volt jelen Magyarországon és Firenzében. Annak ellenére pedig, hogy Matteo soha nem vállalt közéleti szerepet, testvére révén mégis nemesként tekintettek rá. A Scolari család harmadik legfontosabb tagja Pippo és Matteo második unokatestvére, Andrea, aki Magyarországon egyházi karriert futott be. 1407-ben zágrábi püspök, két év múlva pedig – egy Zsigmond utasítása értelmében létrejött csere eredményeképp – Várad püspöke lett. Pippo Scolari 1426-ban bekövetkezett halála után örökösei unokaöcsei, Pippo, Giambonino és Lorenzo lettek, akiknek azonban már korántsem alakult a pályájuk az elhunythoz hasonlóan szerencsésen.

A harmadik, negyedik és ötödik fejezetben találjuk a rokoni-baráti családok részletes bemutatását mint a kötet új eredményeket bemutató részét. Ezen a téren maga a tartalomjegyzék is nagyban könnyíti az áttekintést, Prajda ugyanis amellett, hogy mindenhol bemutatja az összes lényeges rokont, külön kiemeli a legfontosabbat, így már az első pillantásra kirajzolódik előttünk Ozorai Pipo kapcsolati rendszere. Az egyes fejezeteket a Scolarikkal való kapcsolat különbözőzeti meg, és ennek kapcsán is a centrumtól halad a perifériák felé. Minden család ismertetése esetében először egy összefoglalót találunk a család történetéről, létszámbeli nagyságáról, Firenzén belüli lakhelyéről, a Scolarikhoz való kötődéséről stb., majd

a legfontosabb, legbefolyásosabb tagja(i) kerülnek bemutatásra. A harmadik fejezetben, ami egy rövid bevezetővel kezdődik a vérségi és házassági kapcsolatok korabeli szerepéről, a Scolari-rokonságot ismerhetjük meg, vagyis a Luxemburgi Zsigmond király bizalmasához vérségi vagy házassági kapcsolat útján kötődő tíz családot, a Buondelmonti/Montebuoni-, a Del Bene-, a Cavalcanti-, a Borghini-, a Guicciardini-, az Albizzi-, a Guadagni-, az Altoviti-, az Infangati- és a Della Renacsaládokat. A rokonok közül kiemelném Giovanni Montebuoni kalocsai érseket (1390–1447) és Luigi Guiccardini követet (1378–1441), aki a pápai udvar, Velence, Milánó stb. mellett Zsigmond király udvarában is megfordult, illetve Rinaldo és Luca Albizzit, akik 1426–27-ben szintén városukat képviselték Budán.

Ezt követően kerülnek bemutatásra a Scolarik üzleti tevékenységükből adódó „barátai”, a döntőrészt kereskedéssel foglalkozó, de társadalmi helyzetüknél fogva természetesen gyakran politikai tisztséget is vállaló tíz család, a Bardi, a Melanesi (Milanesi), a Falcucci, a Corsi, a Lamberteschi, a Cardini, a Cappont, a Fronte, a Strozzi és a Peruzzi. Végül – mint a kapcsolati háló periferiáját – a Scolarikhoz kötődő aranyműves Rustici-testvérpárt, az építész Brunelleschit és Amannatinit, illetve Masolino festőt ismerhetjük meg.

Míndez viszont annyira összetett anyag, hogy a megértéshez és a könnyebb használathoz az olvasó kénytelen egyidejűleg használni a függeléket is, amelyből a Filippo-rokonság családfái mellett a levéltári kutatómunka során felszínre került egyéb adatokat, például az egyes családokhoz köthető háztartások számát is megismerhetjük.

A kötet kiemelkedő értéke, hogy a magyar középkorkutatás számára fontos kérdést egy újszerű nézőpontból világítja meg, és újabb kérdéseket tesz fel, ezáltal beemelve Ozorai Pipót egy európai diskurzusba, hiszen az általa feltárt adatok egyszerre lehetnek lényegesek a Firenze helytörténetével kapcsolatos kutatásokhoz, vagy a családtörténészek számára, nem mellesleg pedig a kötet egy kiváló esettanulmányként tárja elénk, hogy hogyan kell elképzelnünk egy reneszánsz kori emigráns itáliai kereskedő már eleve meglévő családi és baráti kapcsolatainak hálózatát, és azt, hogy ennek a hálózatnak az egyes tagjai tudtak-e profitálni a külföldön befolyásossá váló rokonuk sikereiből, ha pedig igen, akkor hogyan. Ezen a ponton kell kiemelnem azt, hogy a szerző sikerrel használja a középkorkutatásban a hálózatelemzés módszertanát, sőt, tulajdonképpen maga a témaválasztás nem is kínált volna más lehetőséget. Végző soron a szerző a magyar kutatás figyelmét is felhívja néhány olyan szereplőre és családra, amelyek korábban nem kerültek a hazai medievisztika látókörébe. Annak ellenére viszont, hogy Prajda Katalin könyve a magyar kutatás számára is értékes adatokkal szolgál, az elsődlegesen megcélzott olvasói véleményem szerint elsősorban a szakma itáliai és nyugat-európai képviselői lehetnek.

Kriston Dorottya